

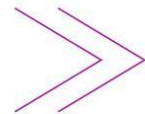
Persoonlijk

Anna de Voogt

Psychotherapeute
Anna over het
effect van
verschillende
oorlogen

‘Ik leerde als kind om het Jodendom te verstoppen’

‘De oorlog zorgde ervoor dat mijn moeder moest onderduiken en vervolgens altijd een beetje ondergedoken bleef’, vertelt psychotherapeute Anna de Voogt. ‘Vanwege de vele negatieve associaties wilde ze na de oorlog niets meer met haar Joodzijn te maken hebben. Haar ouders zijn verraden en vermoord in Auschwitz. Ik wist dat ik Joods was, maar leerde erover te zwijgen.’

T

T IJDENS

mijn jeugd kreeg ik nauwelijks Joodse kennis mee. Toen ik voor een stage in New Yorkse Joodse kringen belandde, ging er een wereld voor mij open. Eindelijk mocht ik zijn wie ik ben en hoefde ik het Jood-zijn niet te verstoppen. Het voelde als een warm bad. Ik ervoer het Jodendom voor het eerst als iets positiefs en ik bloeide daar volledig op. Kijk: Anna laat een warm blauw-geel schilderij in de stijl van Chagall zien. Het toont twee ouders die vanuit de hemel hun armen troostend uitstrekken naar drie zusjes op de grond. 'Mijn moeder leerde tijdens de onderduik schilderen en hier verbeeldt ze de pijn die de oorlog bij haar veroorzaakte. "Mijn ouders zijn verraden door een NSB'er, opgepakt door de Nederlandse politie en met de Nederlandse Spoorwegen vervoerd. Daar kwam geen Duitser aan te pas", zei ze altijd. Ze voelde zich in de steek gelaten door Nederlanders. Niemand protesteerde toen zij het gymnasium moest verlaten. Die passieve houding traumatiseerde haar. Er kwamen steeds meer momenten waarop dingen niet mochten en werden afgepakt. Ze was na de oorlog niet zo dol op Nederland en blij dat ze voor haar werk kon emigreren.'

Verwoest leven

'Mijn moeder groeide op in de Amsterdamse Concertgebouwbuurt in een liberaal, geassimileerd en intellectueel gezin waar veel werd gelezen en gemusiceerd. Haar vader had een advocatenkantoor. Op doktersadvies verhuisden ze voor de gezonde zeelucht naar Bentveld en lieten daar een villa bouwen. Ze vierden vrijdagavond bij oma met kippensoep. Verder deden ze nauwelijks iets aan het Jodendom, tenminste, dat beweerde mijn moeder jarenlang. De oorlog verwoestte haar gelukkige leven. Dankzij privélessen van ontslagen Joodse professoren haalde ze haar eindexamen en dook daarna net als haar ouders en jongste zusje onder. Die had net als zij donker krullend haar. Haar oudste zus, een geneeskundestudente, kon dankzij haar blonde haar en valse papieren in België als leerling-verpleegkundige werken. Mijn moeder zat in Zeist op zolder ondergedoken bij een erudiete en muzikale familie, maar ze mocht nooit naar buiten. Om de tijd te doden, leerde ze uit de studieboeken van haar zus en deed ze een schriftelijke cursus tekenen en schilderen.'

'Na de oorlog liep mijn moeder naar Utrecht en kwam daar midden op straat haar zus tegen die helemaal uit België was komen

Tekst
Alice ten Napel
fotografie
Carla van Thijn

'Mijn moeder leerde tijdens de onderduik schilderen en hier verbeeldt ze de pijn die de oorlog bij haar veroorzaakte.'

'Mijn ouders zijn verraden door een NSB'er, opgepakt door de Nederlandse politie en met de Nederlandse Spoorwegen vervoerd. Daar kwam geen Duitser aan te pas', zei mijn moeder altijd.

fietsen. Omdat hun ouders in Auschwitz vermoord bleken te zijn, waren ze volledig op zichzelf aangewezen. Mijn moeder vond samen met haar oudste zus een kamer in Utrecht. Ze gingen beiden medicijnen studeren. De jongste zus bleef in haar laatste onderduikgezin om haar middelbare school af te maken. Mijn ouders leerden elkaar kennen door de muziek: mijn vader speelde in het orkest en mijn moeder zong in het koor van het USKO (Utrechts Studenten Koor en Orkest). Ze wilden beiden tropenarts worden. Mijn moeders overlevingsschuld speelde daarbij een rol. Ze moest voor haar gevoel extra goed presteren; want waarom had zij de Sjoa wel overleefd en zoveel anderen niet? Ze bracht medische zorg in gebieden waar die bijna afwezig was; het was ook een goed excuus om Nederland met alle nare oorlogsherinneringen te ontvluchten.'

Nieuw begin

'En zo reisde ik als baby in een wiegje samen met mijn ouders en broer per boot naar Indonesië. Het betekende een nieuw begin. Mijn protestantse vader was uitgezonden door de zending en vormde zo een perfecte dekmantel voor mijn moeder die niet langer Joods wilde zijn. Soms ging ik met mijn vader naar de kerk waar mijn moeder aanvankelijk ook belangstelling voor had. Toen ik volwassen was kwam ze daarop terug. In Tomohon (Sulawesi) hielpen mijn ouders een ziekenhuis op te zetten. Mijn vader had daar de leiding en mijn moeder gaf les aan verpleegkundigen. Mijn jongste broertje werd er geboren en we leidden een heerlijk leven totdat opnieuw een oorlog ons leven ontwrichtte. In 1958 brak er een burgeroorlog uit tussen Djakarta en Noord-Sulawesi. We vluchtten halsoverkop per boot naar Singapore. Uiteindelijk landden we in het winterse Nederland. Mijn broertje vond zijn handschoentjes zo mooi dat hij die niet uit wilde doen en ik koesterde mijn mutsje. Dat moest zelfs mee naar bed.'

'We trokken tijdelijk in bij mijn grootouders in Dordrecht. Vragen waarom wij maar één opa en oma hadden, wilde mijn moeder nooit beantwoorden. Daarna specialiseerde mijn vader zich in Rotterdam in chirurgie en mijn moeder in anesthesie. Vier jaar later emigreerden we naar Suriname waar het geweldig was. Mijn vader werd directeur van het diaconessenziekenhuis in Paramaribo, mijn moeder gaf verpleegkundigen les en viel in als iemand ziek werd in het binnenland. Dan nam ze ons mee. 's Ochtends deed ze de poli en 's middags gaf ze ons les. In schoolvakanties hielp ik soms de Nederlandse arts Miep Dekker tijdens haar tournees in het bosland. We namen dan kisten met medicijnen en hangmatten mee in een korjaal en sloegen een kampje op bij dorpen aan de rivier. Ik

mocht medicijnen en melkpoeder uitdelen en tekende met de stand van de zon wanneer mensen hun medicatie in moesten nemen.'

Verborgene geheim

'In 1967 speelde de Zesdaagse Oorlog een bijzondere rol. Tot mijn grote verbazing zat mijn moeder in Paramaribo dag en nacht aan de radio gekluisterd. Wij ontdekten haar goed verborgen geheim, haar enorm sterke band met Israël. Het was van levensbelang dat het land zou winnen. Ze is er later een keer geweest, ze vond het er prachtig, maar had geen behoefte om er vaker naartoe te gaan. Zelf heb ik Israël vaak bezocht, ik bracht er zelfs mijn sabbatical door. Omdat bij de naderende onafhankelijkheid Surinamers steeds meer de taken van de Nederlanders overnamen werd het contract van mijn vader niet verlengd en keerden we terug naar Nederland. Het plan voor een nieuwe uitzending sneuvelde omdat mijn ouders het verstandiger vonden dat wij eerst de middelbare school afmaakten. Mijn vader specialiseerde zich verder tot uroloog, werd hoogleraar bij de VU en mijn moeder werd anesthesist in Leiden.'

'Tijdens de oorlog woonden mijn moeder en haar ouders in het Amsterdamse Joodse getto bij familie in. De SS nam hun villa in Bentveld in beslag. Na de oorlog plaatste de gemeente Zandvoort er drie families in die niet wilden vertrekken. Mijn tante nam vervolgens haar intrek op een zolderkamer en procedeerde jarenlang om die families eruit te krijgen. Het meubilair heeft ze overal en nergens vandaan teruggekregen. Op de middelbare school begon ik een davidster te dragen en raakte ik geïntrigeerd door de oorlog. Maar mijn moeder weigerde nog steeds om erover te praten. Op mijn twaalfde gaf ze mij het dagboek van Anne Frank. Als ik dat uit had, zou ik het wel snappen. Maar dat riep natuurlijk alleen meer vragen op. Telkens beloofde ze me dat ze het ooit zou vertellen, maar dat kwam nooit.'

Volledig Joodse omgeving

'Ik verdiepte me in mijn Joodse identiteit, volgde Hebreeuwse les op school en droomde over vrijwilligerswerk in een kibboets. Ik las er veel over en leerde Jiddische liedjes. Tijdens Pasen, net Pesach, aten we matsoes met boter en suiker. Heel lekker, maar ik kreeg verder geen uitleg. Mijn ouders hadden veel Joodse vrienden, vooral gemengde en geassimileerde stellen, allemaal academici en musici. Ze deelden allemaal de typisch Joodse humor. Omdat ik uitgeloot werd voor medicijnen koos ik voor psychologie in Groningen. Mijn vriend kreeg een beurs in New York en ik regelde daar ook een stageplek, we waren ons er niet van bewust dat we in een volledig Joodse omgeving terecht kwa-

De moeder van Anna leerde schilderen in de onderduik. Dit schilderij in de stijl van Chagall verbeeldt de pijn die de oorlog bij haar veroorzaakte. Het toont twee ouders die vanuit de hemel hun armen troostend uitstrekken naar drie zusjes op de grond.

'Ze moest voor haar gevoel extra goed presteren; want waarom had zij de Sjoa wel overleefd en zoveel anderen niet?'

'Wij ontdekten haar goed verborgen geheim, haar enorm sterke band met Israël. Het was van levensbelang dat het land zou winnen.'

men. Onze collega's, burens, leraren en de bakker om de hoek waren Joods en op elke straathoek stond bij wijze van spreken een synagoge.'

'Ik was stomtoevallig bij een Joods Psychiatrisch Ziekenhuis aangenomen en werkte op de afdeling voor tweede generatieproblematiek bij kinderen van Sjoa-overlevenden. Ze dachten dat ik niet-Joods was, dat vonden ze goed voor de diversiteit. Maar toen ik de intakeverslagen las, besefte ik al gauw dat het geschrevene over mijzelf ging; er begonnen veel kwartjes te vallen. Ik ontdekte hoe ouders pijnlijke zaken in stilte kunnen doorgeven en hoe kinderen psychische problematiek kunnen ontwikkelen door iets wat met hun ouders is gebeurd. Ik vergaarde veel kennis over hoe het is om een overlevende te zijn. Een voorbeeld? Mijn moeder en tante koesterden nog jarenlang de hoop dat er een fout was gemaakt en dat hun ouders alsnog levend op zouden duiken. Zulke wonderbaarlijke verhalen hoorde je weleens. Mijn nichtje en ik ontdekten later dat we onafhankelijk van elkaar diezelfde hoop internaliseerden. Als we in de zandbak speelden, keken we naar het tuinhok en fantaseerden we dat opa en oma daardoor naar binnen zouden komen. En in Rotterdam zat ik in de tram vaak om me heen te kijken of ik ze zag.'

Rijk Joods leven

'De jaren in New York waren heel bepalend voor ons. Daar was het Jodendom hartstikke levend en werd het uitbundig gevierd. Het was iets positiefs, onbeladen,

WALBURGERS

De mooiste boeken vind je bij Walburg Pers

FRITS BOTERMAN

Het Weimar-experiment

Een nieuwe visie op de turbulente geschiedenis van de Weimarrepubliek.

460 pagina's | Gebonden | ISBN 9789464563795

EWOUDE SANDERS

Jood, de vergeten geschiedenis van een beladen woord

'Op gezette tijden moeten aloude kwesties opnieuw aandacht krijgen. Nu is het moment voor dit boek.'

– Frits van Oostrom

192 pagina's | Paperback

ISBN 978946454839

KOEN KLEIJN
JITSCHE HELL
JANNA TOEPOEL

Ons Amsterdam 750 jaar

Ons Amsterdam 750 jaar vertelt de stadsgeschiedenis zoals die eigenlijk nooit is verteld.

336 pagina's | Gebonden

ISBN 9789464564792

DEBORAH FELDMAN

Jodenfetisj

'Een belangrijke bijdrage aan de discussie over het jodendom, over de joodse identiteit en de herinnering aan de Holocaust voorbij de fetisjering.'

– Fokke Joël, *taz*, *Die Tagedeitung*

208 pagina's | Paperback

ISBN 9789464564020

WALBURGERS

Scan de QR-code en bekijk deze boeken nu op onze website en bestel rechtstreeks bij de uitgeverij. De boeken zijn ook verkrijgbaar bij de lokale boekhandel

De familie Frenkel-Wiener, ± 1929. Mijn moeder, Ernestine Frenkel, is het middelste kind, links Tille, rechts Corrie.

zonder schaamte. Voor mijn moeder betekende Joods-zijn dat ze werd uitgesloten en uitgestoten, dat dingen niet meer mochten en werden afgepakt. In New York leerden wij dat we mochten zijn wie we waren, we hoefden ons niet te verstoppen. We maakten kennis met de Joodse feestdagen en voelden ons heel erg thuis. Er ging een wereld voor ons open. We zagen dat het Joodse leven heel rijk was qua eten, feesten en vieringen. Het was heel inclusief; bij een Pesachviering werden ook niet-Joodse burenen uitgenodigd. 'Eenmaal in Amsterdam misten we dat warme bad, hier moesten we er actief naar op zoek. Mijn vader wees me toen op Beit Ha'Chidush, een nieuwe Joodse groepering in Amsterdam. Ik werd actief in het bestuur en allerlei commissies en deed er veel Joodse kennis op. Mijn vader stimuleerde me meer dan mijn moeder. Die was bang, je moest je vooral gedeisd houden. Ze grapte tegen haar vriendinnen dat haar dochter fundamentalist was geworden. Het was een levendige en rijke periode waarin ik ook chazzanoet leerde, ik ben bijna twintig jaar voorzanger geweest bij Beit Ha'Chidush. Uiteindelijk ben ik overstapt naar de L'JG van Amsterdam en Alkmaar. Inmiddels ben ik al 12,5 jaar chazzan in de Alkmaarse synagoge.'

Erg angstig

'Mijn moeder zag mij al deze dingen doen en ik nodigde haar uit voor een dienst waar ik zong. Ze was erg angstig, al die Joodse mensen bij elkaar; dat vond ze heel eng. Later nam ik haar vaker mee en tot mijn stomme verbazing hoorde ik haar de gebeden zingen en soms zelfs zingen. Ik ontdekte dat ze vroeger met haar zusjes thuis Joodse les had gehad. Inmiddels vond ze het geweldig wat ik deed en was ze er heel trots op dat ik daar stond te zingen. Op school vroeg ze altijd waarom een acht geen negen was,

'Vragen waarom wij maar één opa en oma hadden, wilde mijn moeder nooit beantwoorden.'

'Voor mijn moeder betekende Joods-zijn dat ze werd uitgesloten en uitgestoten, dat dingen niet meer mochten en werden afgepakt.'

maar hier kreeg ik zoveel complimenten voor; ze vond het echt prachtig en ging steeds vaker mee.'

'Ik wilde graag kinderen, maar kreeg helaas een aantal miskramen. Ik vond dat extra pijnlijk omdat ik sterk voelde dat ik het Joods-zijn moest doorgeven. Mijn broers hebben weinig met het Jodendom en zijn met niet-Joodse vrouwen getrouwd. Daarom zocht ik naar andere manieren, namelijk door actief te zijn in de gemeente en mijn Joodse kennis door te geven aan volgende generaties. Ook hebben we vier pleegkinderen opgenomen in ons gezin en ons huis stond open voor mensen die het moeilijk hadden. Dat heb ik heel erg van thuis meegeregren, vluchtelingen behandelen zoals we zelf behandeld willen worden. Dat heeft mijn moeder natuurlijk als onderduikster aan den lijve ervaren.'

Transculturele methodieken

'Ik neem mijn levenservaring mee in mijn beroep. Ik geef transculturele psychotherapie en werk met mensen met uiteenlopende achtergronden. Ik doceer psychiaters, psychologen en maatschappelijk werkers en leer ze meer cultuursensitief te werk te gaan. Ik groeide op in verschillende culturen en weet uit ervaring hoe het is om een cultuurschok mee te maken of dat je moet vluchten voor een oorlog. Ik heb nog levendige herinneringen aan ons overhaaste vertrek uit Indonesië. Daarnaast heb ik aan den lijve ervaren hoe het is om je eigen identiteit te moeten verbergen en pas later te ontwikkelen. Samen met collega's ontwikkelde ik hiervoor transculturele methodieken en in ons eigen instituut leiden wij daarin mensen op.'
Opnieuw speelt momenteel een oorlog een belangrijke rol in Anna's leven. '7 oktober was verschrikkelijk. Ik ervoer een diepe rouw vanwege de vele mensen die gedood zijn. Ik had het niet voor mogelijk gehouden dat mijn generatie dit weer mee moet maken. Het tastte mijn beeld van Israël als veilige baken aan, en ook mijn gevoel van veiligheid, niet alleen in Israël, maar ook hier. Het is verbijsterend dat de publieke opinie zich zo snel tegen Israël kan keren. Daartegen standhouden is heel moeilijk. De verhalen over de pogrom van Hamas worden hier te weinig verteld. De burgerdoden in Gaza vind ik ook verschrikkelijk, maar die protesten tegen Israël zijn eenzijdig. Ik was woedend dat de Rijksacademie de samenwerking met de Bezalel-academie stopzette en dat het concert van het Jeruzalem-kwartet werd afgelast. Ik heb onmiddellijk die petitie ondertekend en aan heel veel mensen doorgestuurd. De oorlog betekende een schok, wel heb ik daardoor mijn moeder en haar angsten op een dieper niveau leren begrijpen. We kunnen alleen maar hopen dat er snel vrede komt.'

joods nu

